

370
A50

általános iskolások

25. 084

376
A50

ÁLTALÁNOS ISKOLÁSOK
Család-eset tanulmányok

Oktatóiskutató Intézet
Budapest, 1989

25. C 84

376
A 50

Általános iskolások : Család-eset tanulmányok / Szerk.
[Csongor Anna]; [... szerzői Balogh Katalin et al.];
[közread. az Oktatóiskutató Intézet. - Bp. : OT, 1989
162 p. : ill. ; 20 cm
ISBN 963 404 130 2 fűzött : 25,-Ft
376.5:376.42
37.015.4(439)"198":376.42
Mt.: Csongor Anna(szerk.)
Esettanulmány
Család - Eset

1530.XI.25. Pci

Kérjük Kedves Olvasóinkat, hogy
kötetünk tartalmával kapcsolatos
észrevételeiket, bíráló megjegyzéseiket
írják meg az alábbi címre

Oktatáskutató Intézet
1395 Budapest, Victor Hugo u. 18-22.

Az eredeti esettanulmányok szerzői:

Balogh Katalin
Horváth Tamásné
Nyáry Endréne
Vargáné Csigás Erzsébet

Szerkesztette:

Csongor Anna

Lektorálta:

Balázs Mihály
Zibolen Endre

ISBN 963 404 130 2

Felelős kiadó az Oktatáskutató Intézet igazgatója
Terjedelem: 11,5 A/5 ív
Példányszám: 600
Készült az Oktatáskutató Intézet sokszorosító üzemében
Felelős vezető: Soós Károly
Engedélyszám: 58688/1988.
Munkaszám: 27/1989.
Felelős szerkesztő: Várhegyi György

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	5
I. Géza (...Senkinek sincs ajtónyitás, senkinek sincs semmi adás, senki nem mehet sehova...)	9
II. Zoltán és Ágnes (Minek a' iskola?)	49
III. Vera, Zsuzsa, Zoli, Ági, Csaba, Laci, Kati	89
IV. Mária és János (...fel kellene emelni a cigányságot...)	107
V. A D. család (...A Gabika hülye, a Juditka kurva, a fiúk nem számítanak...).....	129

A képek nem az esettanulmányok szereplőit ábrázolják.

De ők azok, akik munkámhoz az ösztönzést adják.

Nekik ajánlom ezt a kötetet.

BEVEZETÉS

Az iskolában és a szakirodalomban is változó intenzitással fel-felbukkanó probléma annak a gyerekcsoportnak a létezése, amelyik úgy mond "lassabban halad". A tanulócsoporthoz tíz, olykor harminc százalékát is kitehetik azok a gyerekek, akik "problémásak", akik "nem ide valók". Az biztos, hogy nincs olyan osztály, ahol ne lenne ilyen "nehéz" gyerek, aki "nehezíti" olykor "akadályozza" a tanítást.

Jó részük egyúttal "hátrányos helyzetűnek" is minősül, és ezért vagy ezen túl "veszélyeztetettnek" is. Ezek a megjelölések igen különféle fokú, mértékű és háttérű nehézségeket takarnak, egyben azonban megegyeznek: ezeknek a gyerekeknek a relatív másságát hangsúlyozzák, relatív és negatív minősített másságát.

Hátrányos helyzetű iskolarendszerünk szinte természetes önvédelmi reakciója, hogy szabadulni akar ettől a más-tól.

Beindul a centrifuga: hamar a peremre penderíti azokat a gyerekeket, akik eltérnek a szabványtól. Hiába igyekeznek központilag megnehezíteni újabban az enyhe fokban értelmileg sérültek iskolába való áthelyezést, hiába állnak ennek útjában a "szenvedő" általános iskolák által sokszor kárhozottatott adminisztratív akadályok is, a működés iránya továbbra is egyértelmű. A szociálisan hátrányos helyzetűek, a veszélyeztetettek a teljes népességben el-

foglalt arányuknál jóval nagyobb mértékben vannak jelen a kiségitő iskolákban.

Kiségitő iskolát mondok, pedig mára már ezek a gyerekek is általános iskolának nevezett intézménybe járnak, bizonyítványuk is egyenértékűnek deklarált a többiekével. Egy azonban mégiscsak élesen elválasztja őket: innen már nincs hová helyezni a problematikus gyerekeket.

Kötetünk szerzői gyógypedagógusok, akik az esettanulmányok készítésével - ugyanúgy mint mindennapi munkájuk során - azt a kérdést feszegetik, mi az oka ennek a másságnak. Más-más választ, válaszlehetőséget találnak, módszereik is ennek megfelelően eltérőek, ami közös bennük, az az, hogy nem tudnak kitérni a feladat elől. A gyerekek hátterének, élettörténetének, otthoni körülményeinek még az ilyen rövid, felszínes feltárása is arra utal, hogy az általános iskola jelenleg nem rájuk van méretezve. A gyerekek életéből egyértelműen hiányzik a perspektíva, a családok nemigen tudják az iskolát helyzetük javítására felhasználni.

Nem volt szándékunkban rémtörténet-gyűjteményt írni. Hogy mégis kicsit keserűre sikerült, az nem véletlen. Figyelemfelhívásnak szánjuk, elgondolkoztatóul gyakorló és leendő pedagógusoknak, oktatásirányítóknak és oktatástervezőknek, mindenkinek, akit valamilyen formában érdekel a mai magyar oktatás ügye. Szélsőségek, de nem kell messzire mennünk értük.

És ne felejtsük el, hogy ezek a gyerekek már benn vannak az iskolában. Számos társuk be se kerül vagy nagyon hamar kihullik onnan, óróluk most nem is beszéltünk. A következő oldalakon róluk lesz tehát szó, általános iskolásokról.

I.
GÉZA

- "- Apukád mire figyelmeztet gyakran benneteket?
- Senkinek sincs ajtónyitás, senkinek sincs semmi adás, senki nem mehet sehova, és a legfontosabb, hogy senki ne nézzen ki az ablakon, mert észreveszik, és azt hiszik, hogy mi dobálunk."

Géza 3. osztályos tanuló, a hét gyermek között a negyedik. 11 éves. Logopédiai foglalkozásokra jár hozzám. Gyakran mondja el az otthon történt eseményeket, de legtöbbször ezek többnyire vágyait tükrözik, és csak ritkán a valóságos helyzetet. Korán rájöttem, hogy ővele legjobb kettesben foglalkozni. Igényli, hogy akivel ő beszél, teljesen kisajátítsa magának. Ilyenkor egy gyermeket sem tűr meg maga mellett, rákiabál, ha az is megszólal. Ilyenkor állandóan az ő "felsőbbrendűségét" akarja kifejezésre juttatni, hogy ő az okosabb, ügyesebb, erősebb mindenben. Ezt elviselhetetlen agresszivitással teszi. Mióta voltam náluk, azóta tudom, hogy apjának sikeres "agresszor" szerepét játssza. Nem tűr el társaitól ellentmondást, nem érti a viccet, ha az netán rá vonatkozik; neki is nagyon dús szöghaja van, és ha hosszabb, úgy áll, mint a sündisznó tuskéi, ezért társai elnevezték "süninek". Meggyőzőhetetlen volt: ha rájuk hagyja, és velük együtt nevet, hamar leszoknak a

Otthon

A hámszobás lakótelepi lakásban jelenleg hárman laknak: az apa, a legnagyobb lány, Mari, és Géza.

Mari volt még csak otthon, és nagyon soká nyitotta ki az ajtót, mert nem hallotta sem a csengőt, sem a kopogást (nagyothalló). A lakásban félhomály, pisiszag, viszonylagos rend és tisztaság volt. Az apa szobájában két személyre vett ágynemű, az ágyhuzat mintás, és a használatától szürke. Itt van a tévé is, amit Mari nézett. Az ablakok betéve, a függönyök mindenhol behúzva. A gyerekek szobájában emeletes ágyak és egy kiságy. Az ágyneműn itt nincs huzat. Egy nadrág ledobva az egyik ágyra, és itt van átható pisiszag. A hét végén itthon voltak a testvérek, és az egyik pisilhetett be, de ők erről semmit sem tudtak. A gyermekek ruhái a kiságyban vannak "összehajtva", nem szekrényben. Szekrény ott nincs. Otthon a gyermekeknek át kell öltözni, és cipő helyett papucsot venni. Az előszobában egy kupacban vannak a levett cipők és papucsok. A falak elég piszkosak. A bejárati ajtón kívül a többin nincs kilincs.

Mari pörköltet főzött kifőtt tésztával. Amint kihűlt, betette a hűtőszekrénybe, ami ezenkívül teljesen üres volt. Mosatlan edényt nem láttam. Az asztalon műanyag abrosz volt, itt-ott kivágva, és rajta még a reggeli kenyérmorzsa. A bútorok lestrapáltak. Egyetlen hely, ahol székek és asztal van, a konyha.

Marival néhány mondatot tudtam beszélgetni, mert láthatóan nehezen hagyta ott a tévét. Elmondta, hogy ő szokott főzni. A pénz beosztására közölte, hogy most kapott 800.-

Ft körül, ebből 400.- Ft-ot leadott a családnak, a többiből vásárolhatott. Kérésemre örömmel megmutatta, amit vett: egy világos lila széles műanyag öv 160.- Ft-ért, és egy divatos napszemüveg, amibe a műanyag üveg nem passzolt, viszont volt rajta egy zsinór, hogy ha leveszi, ne veszítse el. Ez is 150.- Ft volt.

Megérkezett Géza, azonnal levetkőzött, cipőt cserélt, majd bement a fürdőszobába, hogy a nadrágját, amit kimosott, az öblítóból kivegye, és feltegye a gyerekszobába száradni. Mari - kihasználva a lehetőséget - azonnal visszament a tévéhez, amit az ágyra heveredve nézett tovább.

Géza - saját igazolására - megmutatta a konyhaszekrényben lévő üvegeket, amelyeket az apja fogyasztott el. Valóban ott volt kb. 10 üveg - pálinkás és sörös vegyesen.

18 óra után megérkezett az apa, aki először kiadta a parancsot a gyermekeknek, mint egy "despota" a feladatokat. Gézának kellett lemenni vásárolni, de nem előttem mondta el, hogy mit vegyen. Marival kávé főzetett. Amíg Géza vissza nem jött, és a kávé ki nem főtt, nem kezdtünk beszélgetni, addig ő nem ült le. Géza 8 üveg sört, kávé, cukorkát hozott. Ekkor átjött egy szomszéd; láthatólag együtt akart iszogatni az apával, és igen rossz szemmel nézte, hogy én ott vagyok, mert őneki Marival kellett néznie a tévét, és többször beküldte a kislányt az apjának sügött üzenettel.

Ha beszélgetés közben bejött egyik vagy másik gyermek, egy gyors kiutasító kézmozdulattal, a fej felemelésével, egy szó nélkül parancsolta ki őket. A gyerekek nagyon ér-

- A munkahelyén milyen segítséget kap, ha problémája van?
 - Oda nem szeretem bevinni; ezért küldtek el a sörgyárból. Ismeri falun a 70 éves néniket; azokat hívták a falu vénasszonyainak. A sörgyárban így pletykáltak a férfiak. Két olyan garázmester volt, akiknek se kutyájuk, se macskájuk. Kiagyalnak minden sületlen ostobaságot. Tudták, hogy Évikét Vácról minden héten hazahozom, pénteken. Eleve így kaptam a fuvart. A főnökség belement hallgatólagosan, ellenben a két garázmester belekötött ebbe, holott eredeti útirányomtól nem tértem el. Közölték, hogy mondjak fel; a felmondásomba mindent írhatok, csak a valóságot nem! Talán még egyszer sikerül az orruk alá dörgölöm ezt!
- Amikor megtudta, hogy gyermeke lesz, hogy fogadta?
 - Örültem, és azt kívántam, hogy bárcsak lányom lenne. És lányom lett elsőnek!
- Milyen közös szórakozásaik vannak a gyerekekkel?
 - Semmi.
- Maga mit mond a gyermekeinek, amikor elmennek az iskolába, vagy amikor hazajönnek?
 - Arról, amiről hét közben nincs időm, vagy elfelejttem megkérdezni, hétvégeken szoktam utánakérdezni.
- Mennyire tartja magát szigorú apának?
 - Ha azt nézem, hogy sok szülő 10 éves gyereket enged le az utcára este nyolckor, ahhoz képest én az vagyok. A lányom 16 éves. Elengedem moziba hétvégén, de este 8-kor haza kell érkeznie. Engem nem érdekel, mivel jön - repülővel, úrnajóval -, este nyolckor itt a helye!
- Hogy bünteti őket?
 - Attól függ, hogy mit műveltek. A lopást veréssel, a többit meg szidással. Kiabálok velük, de egyedül Gézát csaptam meg, mert csinálta azt a "manővert". (Lopott az apjától 1300 Ft-ot.)

- Szoktak szomorúak lenni a gyermekek?
 - Nem. Mert mindig gondoskodunk róla, akármilyen hülye ötlettel, hogy ne legyenek szomorúak.
- Ha valamelyiket megbántják az iskolában, akkor maga hogyan vigasztalja meg?
 - (Hosszú hallgatás.)
- Ezekről nem beszélnek a gyermekek?
 - Attól függ, miről van szó. Előbb kifaggatom a gyereket, hogy is volt az.
- Minket is megbántanak, de a gyermek ezt nehezen érti meg; hogy segít nekik?
 - Mondom, az attól függ, hogy mi volt.
- Szokta-e megsimogatni, megcsókolni őket?
 - Szoktam. Mindegyik egyformán kap; most te kapsz, most ő kap. Marikával szoktam főleg megbeszélni ezeket a témákat, hogy mikor mit vegyünk.
- A fizetésből hogy jönnek ki?
 - Rezsi, élelem jön ki belőle; ruházkodásra már nem jut. Szórakozásra sem, Marinak néha mozira.

Itt a szomszéd néma sürgetésére abbahagytuk a beszélgetést.

Géza anyai nagyanja

64 éves. Lakását Géza mutatta meg, mert nem tudta az utcát és a házsámot. A nagyanja otthon volt. Nem örült sem a váratlan látogatásnak, sem az unokájának. Meg sem csókolta, semmire nem volt kíváncsi, semmivel nem kínálta. Szinte azt várta, hogy mihamarabb eltűnjünk. Csak addig voltunk ott, amíg megállapodtunk beszélgetésünk időpontjában. A beszélgetésre elég készségesen vállalkozott. Ezután Géza még megpróbálta konspirációra bírni: "Mama, de ugye

chanizmusát takarja. Az 1. osztályban jól fejlett, jól táplált, szocializált benyomást keltett - legalábbis a ki-segítő iskola színvonalán.

Egyeduralomra tört társai között, mérhetetlen agresz-szivitással és sok fölénnyel - sokszor a nevelő elvárásai-val azonosulva -, amit nem fogadtak el a többiek. Ahogy például egy ebédeltetésnél nagyon szorgalmasan, nagyon jól-nevelten teszi a tányérokat, a kanalakat az asztalra, és utána ahelyett, hogy jó étvágyat kívánna, megszólal: "Na, zabáljatok!".

Ezek az otthonról hozott mechanizmusok még a legjob-ban szocializált és talán legjobban "sikerült" gyermeket is olyan mérhetetlenül determinálják a peremhelyzetre, hogy messze nem tudjuk a benne lévő képességeket - személyi-ségének torzulása miatt, társas kapcsolatainak diszharmo-nikus volta miatt - kibontani. Felnőttekkel szemben túlzot-tan udvarias, előzékeny, szinte lakájszerű néha. Társai ezt nem tűrik - és igazuk is van.

Nem játszik, olykor "rájön" a szorgalom, és akkor min-dent megcsinál, pótpéldákat is. Ezek nem tudásra, ismeret-szerzésre irányuló pótcselekvések, hanem a teljesítmény szintjén akarja "másságát" ezzel legalizálni. Ő annyira érzi, hogy más, mint a többi, hogy ehhez más teljesítményt is akar - nem a követelt teljesítménynek jobban megfelelni az ő szintjén, hanem mást csinálni helyette, amit a többi nem csinál sehogy. Talán Gézára ez a legjellemzőbb megatar-tás.

Nagyon szeret felnőttel beszélgetni, csodálatos módon konfabulál, az egész vágymechanizmusa benne van ezekben a beszélgetésekben. A beszélgetés által ő nem könnyebbszik meg, hanem még jobban beleássa magát a "jó lenne, ha", "mi lenne, ha" körbe. Hol anyját árulja el, hol apjára, nő-vérére panaszkodik. Valamilyen besúgó szerepre vállalkozik, holott ebből semmi előnye nem származik, hacsak az nem, hogy vele beszélgetnek.

Az osztályfőnök a családról

Géza anyja első benyomásra jól kommunikáló, készséges, nem elzárkózó. "Meleg" témáknál azonban - mint: ivás, ve-rekedés, a gyermekek ellátása - nem őszinte, kitér, elhá-rít "nem tudommal".

A családlátogatáskor a lakás piszkos volt, zárt, sötét szobában volt a kisbaba az ágyban tisztán, de semmi játék nem volt látható.

A szülők gyakran dacoltak, verekedtek egymással, több-nyire egy "bácsi" miatt, akinek az anya még enni is vitt, még ha gyermekeinek nem is maradt otthon semmi. A család-ban úgy tartják a gyermekek, hogy a két legkisebb nem az apától való, hanem attól a "bácsitól".

Amikor éppen családlátogatáson voltak, és az akkor 3 éves gyermekkel "kukucsot" akartak játszani, az apa kipa-rancsolta a gyermeket, mondván: "Egy fiú ne játsszon; én sem játszottam, mégis milyen derék ember lett belőlem!".

Géza most tavasszal 1300 Ft-ot ellopt az apjától. Az apa bejött az iskolába, ahol a gyermek beismerte a lo-

pást, és tudta, hogy nem szabad lopni. Azonban továbbra sem értette meg, hogy ha az apja olyanra költi a pénzt, amire nem kellene - sör, pálinka -, miért rossz az, ha ő olyanra fordítja, amire szükségük van (Rotring-ceruza magának és testvéreinek) és amire ő is vágyik (hiszen az apja is azt veszi meg, amire vágyik); csokoládá, üdítő, cukorka.

Géza azt is elmondta, hogy a kétnapos ünnepre nem volt semmi enivalójuk otthon, és apjuk azt mondta: "Folyik a víz a csapból ...!". Az apa ezt cáfolta, s mintegy igazolásul: "Zsíroskenyér és paprikáskrumpli mindig van otthon" - mondta.

Egyik alkalommal, amikor az anya elment, Géza a következőt mondta: " ... pedig apu úgy szerette anyut, mint egy állat!".

II.
ZOLTÁN ÉS ÁGNES

"Minek a' iskola?"

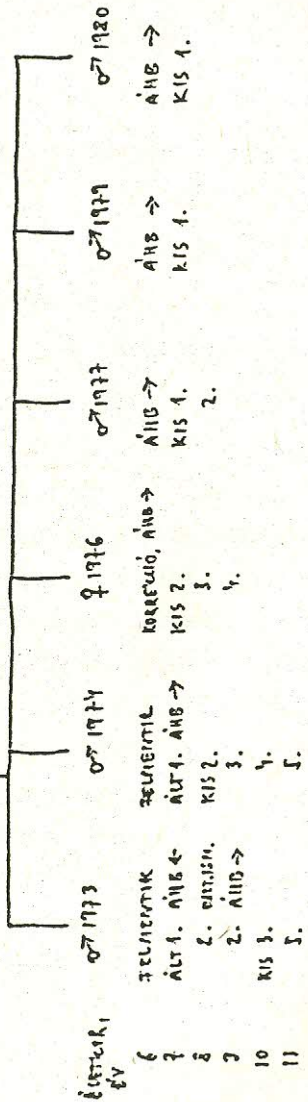
Az apa

Budapesten született, 1942-ben. Foglalkozása segédmunkás. Iskolai végzettsége nincs. 3 évig "járt" Budapesten az L. utcai általános iskolába. Akkor is a jelenlegi lakcímen lakott, ami a körzeti általános iskolától 5-6 perc. Családlátogatásom alkalmával édesanyja elmondta, hogy " ... ez a gyerek mindig elveszett iskolába menet". Az iskolai dokumentumok alapján megállapítható, hogy nem annyira csavargott, mint inkább a gondviselője (az apa a háború alatt eltűnt) lovára vigyázott, istállóban trágyázott, fuvarozott. Kilencéves koráig az általános iskola egyetlen osztályát sem végezte el, egyetlen betűt sem ismeri, nem írt, nem olvasott, számolni csak pénzzel tudott, funkcionálisan. Az Áthelyező Bizottság vizsgálatát megelőző gyermekideggyógyász főorvos diagnózisa: morális imbecillitás. (Ilyen diagnózist a szakma sem akkor, sem most nem ismer!)

Az Áthelyező Bizottság kiegészítő iskolába helyezte át első osztályba, ahova ugyanolyan "gyakorisággal" járt, mint az általános iskolába. Ezért 12 éves koráig a kiegészítő iskola 1. osztályát sem végezte el; analfabéta maradt.

♀ 1956
ÁLT 5

♂ 1952
MÉVESER
GIA FŐS
FELELVÉNYEK

ÁLT, KIS - ISKOLAI TÍPUS
 ÁNB - ÁTTELVÉNYZŐ BIZOTTSÁG
 → - ÁTTELVÉNYZÉS
 ← - VISELVÉNYEZÉS

AJÁNLÓLAP

értelmi fogyatékos és nagyothalló tanulónak gyógypedagógiai intézménybe való átteljesítésére, valamint annak a tanulónak a visszatelepítésére gyógypedagógiai intézményből általános iskolába való normál-oktatásra alkalmassá vál.

ker. általános iskola I. a. f. osztály

A gyermek neve:

Születési helye, éve, hónapja, napja: Budapest, 1942. máj. 9.

Szüleit (gondozójának) neve: J. János

Foglalkozása: ... lakása:

Hányszor ismételte az I. osztályt? ... II. osztályt?

Minő előmenetelt tanultott számoláshól: ... írásból: ...

olvasásból: ... Magatartás: ...

Hány napot mulasztott? ... Miért mulasztott? ...

Mely tárgyból feltűnően gyenge? ...

Minő a felfogása? ... Emlékezőtehetsége? ...

Beszéde? ... Kéz ügyessége? ...

Az iskolai gondozó környezettanulmánya:
 Agya kék színe miatt járhatatlan a gyerekek átteljesítését
 ama felében ahol a gyerekek nem lak ideje van foglalkozni
 a környezet gyenge nem foglalkozik a foglalkozás.

Az iskola igazgatójának véleménye: Normális gyermekek közé nem való. Nem érdekli az osztályban folyó munka. Nem vesz részt semmiiben. Fur, farag-allandóan zavarja a tanítást.

Az iskolatorvos véleménye: Után látni valóknak, ideges, ideglen.
 Hisz látni van - ha van!

Megjegyzések:

Budapest, 1952. évi ... május ... hó. 19. nap.

Után látni
iskolai gondozó

János János
osztálytanító

iskolatorvos

igazgató

(Ezt az oldalt az általános iskola (ülti kl.)

A gyermek neve: ...

Pécsi Gyógypedagógiai Iskola
gyógyped. Int. hosszú helyezésre

KÖRELŐZMÉNY (ANAMNEZIS)

a gyógypedagógiai nevelés-oktatást igénylő gyermekek részére

Gyermek neve: _____
 Szül. hely: Buda Idő: 1942. máj. 9. ca.
 Anya neve: _____ Foglalkozása: névelő-munkás
 Szül. hely: Buda Idő: 1915. II. 15.
 Lakása: _____
 Anya neve: _____ Foglalkozása: h. h.
 Szül. hely: Buda Idő: 1911. V. 19.
 Lakása: _____
 Gondviselő neve: _____ Foglalkozása: _____
 Lakása: _____

1. Iskoláskor előtt észrevették-e már otthon is, hogy a gyermeknél rendellenesség áll fenn? nein

2. Mennyi idős korban? 7. évek 3. Milyen? _____

4. Vittek-e emiatt a gyermeket orvosi vizsgálatra? (Hová, mikor, milyen vizsgálatok történtek, mi volt az orvosi vélemény?) Dr. J. Cs. ar. 1947. október 10. - Dr. Gy. J. Cs. 1948. május 15.

5. Milyen betegsége volt az anyának terhessége alatt? (influenza, rubella, kanyaró stb.): nein

6. Hővesült-e az anya terhessége alatt orvosi kezelésben, mi volt az? (Pl. röntgenfelvétel vagy egyéb): Nem, de a szülés előtt - jópajzást kapott - az anyai szervekben.

7. A gyermek lakásán, vagy szülőintézetben született, hába, orvos volt-e jelen?

8. A gyermek fejlet, lábát, vagy farát született? fejlet - a születési súlya 3,5 kg.

9. A szülés során folyt le, vagy volt valamilyen beavatkozás? (Műtét, foró, kipróbálás stb.): csak a fejlet le a gyökér.

10. Mennyi ideig tartott a szülés, a kezdő fájások megkezdésétől? 1 óra alatt megkezdett.

11. Az újszülött születési súlya? 3800 g.

12. Koraszülött volt-e vagy időse született? időse

13. Keltette észre, ha igen, meddig tartott, amíg felírta, hogyan elosztották? 14. napig tartott, a születési súlya 3,5 kg.

14. Szült-e, meddig? nein - legs. 10. napig tartott.

15. Hány éves koráig volt-e beteg, mikor milyen betegségeiben szenvedett? (Pl. köhögés, rángás, nyháztárgyuladás, fertőző gyermekbetegségek, vérhas, epilepszia, tüdőgyulladás, magva lázzal járó betegségek stb.): nein. ut. beteg.

16. Csecsemőkorban érdeklődött, mennyire volt-e, vagy inkább közömbösen fehérek, nem sárga fellében sokat látnak-e? széles, ut. - nem sok.

17. Mikor kezdett önállóan járni? 14. hónapig.

18. Mikor elvette ki az el-5 azút? (Papa, mama): 1. éves korában.

19. Mikor kezdte érteni, amit mondtak neki? 1. éves korában.

20. Mikor kezdett érthetően beszélni? 2. éves korában.

21. Mikor lett tisztán beszélt, beszélt-e meddig tartott elő? 1. éves korában.

22. Hány éves kor utáni betegségei. (Minden betegségnél kérjük feltüntetni a gyermek életkorát, kezelőorvos, vagy kórház nevét, kezelés módját és a betegség időtartamát): 2. éves korában kanyaró - 4 éves korában - adona humilis - nagy kanyaró - k. hely. ut. beteg.

23. Észrevették-e, hogy valamelyik betegsége után fejlődésben megállt, vagy visszamaradt? Melyik volt ez a betegség? Nein.

24. Volt-e viselkedésben valamilyen fellépő, vagy rossz szokás (üléshibák, fejtánc, profitorok, vagy egyéb)? 5. éves korában a fejlet zavarát kapta - az ut. 10. éves korában a fejlet zavarát kapta - az ut. 10. éves korában a fejlet zavarát kapta.

25. Voltak-e gúrcsús, vagy eszméletvesztéses állapotai, rosszul letett? Nein.

26. Mi volt a gyermek játéka, mivel foglalkozott általában, mielőtt az intézetbe került? ut. a este - fur. fegyver fegyver.

27. Hányszor volt az anya állapota? Előző hány gyermek született meg? Mi történt a többi terhességgel? 7. - ut. állapotok - 7. gyermek - ut. ut. ut.

28. Az összes gyermekek (élők és meghaltak) feladójának név szerint születési évüket, meghaltaknál a halál okát (halvaszületések is):

1.	1942.	6.	születési évük 1939. év
2.	1946.	7.	születési évük 1948. év
3.	1946.	8.	születési évük 1948. év
4.	1949.	9.	születési évük 1948. év
5.	1950.	10.	születési évük 1948. év

29. Testvérek közül van-e értelmesen visszamaradt? Munkálkodik-e valamelyiknél tanulni utólag? nein.

30. A testvérek közül szegély-e valamelyik beszédhibában, epilepsziában, idegrendszerben, testi fogyatékos sárgán stb.? nein.

31. Az anyának milyen betegségei voltak? Idegrendszer, epilepszia, pajzsmirigyzavar, női bajok, vagy egyéb? idegrendszer - ut. ut.

32. Az anyai betegségei? idegrendszer - ut. ut.

33. A rokonságnál fordult-e elő értelemi fogyatékos, elmebetegség, idegrendszer, epilepszia stb. esetleg furcsa, különös viselkedésű egyén (szilveszterizálás)? Kinek? nein - a család - ut. ut. ut. ut. ut.

4. szülő megnevezése: szülő, ut. ut. ut. ut. ut. ut. ut. ut.

Kelt: Buda, 1948. V. 21.

Dr. ...
a betegségei után

III.

VERA, ZSUZSA, ZOLI, ÁGI,
CSABA, LACI, KATI

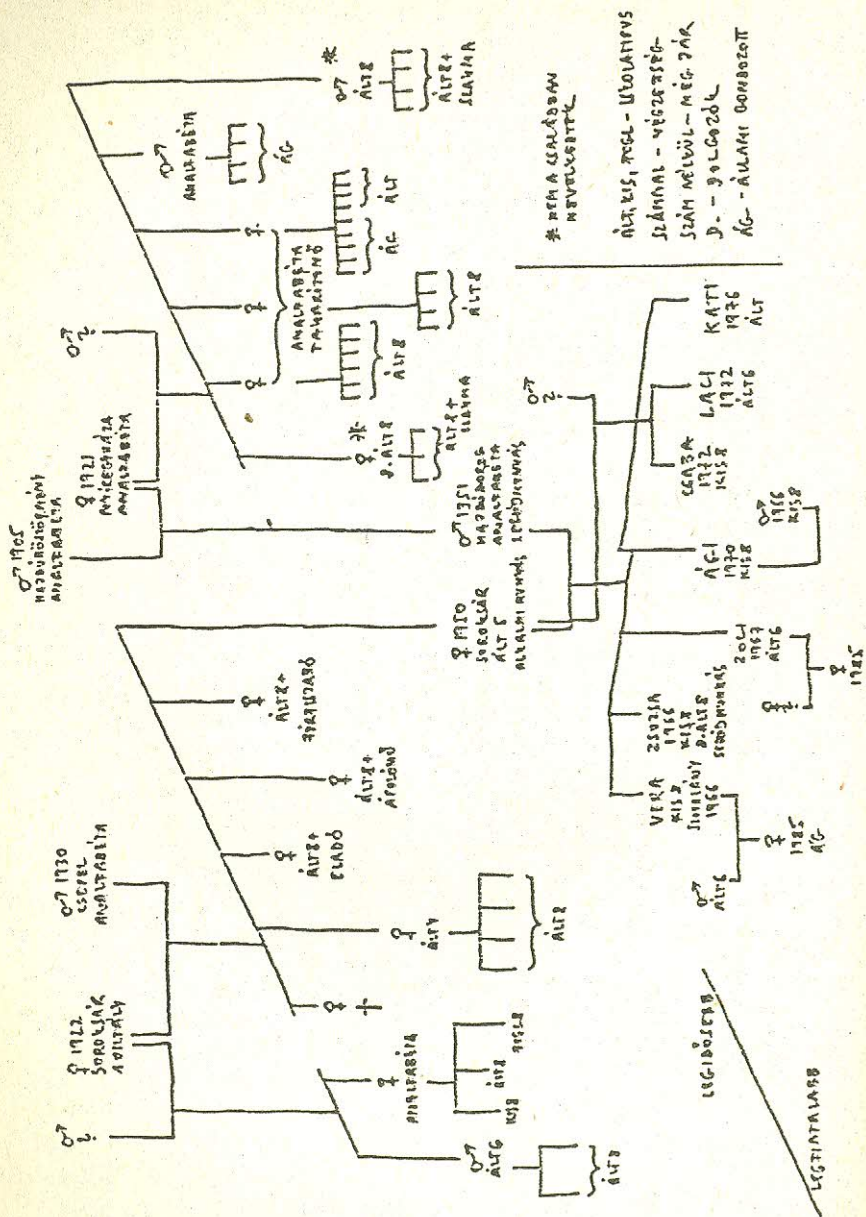
Az általános tankötelezettségi törvény megszületése óta az iskolák feladata, hogy a társadalom részére hasznos állampolgárokat neveljenek, és az ehhez szükséges ismereteket, viselkedési formákat közvetítsék, megtanítsák, illetve a jövő feladatait ellátó új ismeretek elsajátítására képes embereket neveljenek.

Ez az összetett feladat sajátos színezetet kap a kiegészítő iskolákban, hiszen az enyhe fokban értelmi fogyatékos gyermekek társadalmi rehabilitációja "csak" a társadalmi munkamegosztás alsó régióiban dolgozó emberek nevelését célozhatja meg, és ez a tevékenység sajátos módszereket igényel.

A helyzetet még bonyolultabbá teszi az a mindenkit érintő tény, hogy a társadalmilag pozitívnak tartott, és a mindennapi életben pozitívnak elfogadott normák, értékek között a szükségesnél nagyobb a diszharmónia.

Tovább bonyolódik feladatunk a cigány gyermekek esetében. Náluk fokozottabban figyelembe kell vennünk azt, hogy a céljaink eléréséhez az adott család mennyire partner, ő maga a társadalmi beilleszkedés mely fokán áll. Egészen más bánásmódot igényel az a család, ahol a szülők évek óta állandó munkahellyel rendelkezők, nyolc osztályt végzettek, mint azok, akik a hagyományos életformához közelebb álló kiskereskedői tevékenységeit végeznek, egy-két osztályt jártak ki, vagy analfabéták. A fent megjelölt skálán is számos eltéréssel találkozhatunk, hiszen az analfabéta szülők között is akad olyan, aki arra vágyik, hogy legyen "valaki" a gyerekéből.

A kiegészítő iskolába kerülő gyermekek szüleinél az első feladatunk az, hogy elfogadjassuk velük gyermekük másságát, és magát az intézményt. A gyerekekkel szembeni kötelességünk a nyugodt légkör biztosítása, az "elfogadlak -

NEM A CSALÁDBAN
NEVELVEK
ÁLTALIS, KÉZL - ISKOLAIKUS
SZÁMLAI - VÉZETÉSE -
SZÁM NÉVELÜ - MÉG PÁR
D. - BOLGOSZOL
ÁG - ÁLLAMI BOKOSZOT

szeretlek - olyanak, amilyen vagy" élmény adása, az ismeretek iránti érdeklődés felkeltése, és csak ezek birtokában kezdődhet el a rehabilitációjuk megvalósítása.

A cigány gyermekek esetében mindvégig számolnunk kell a származásuk miatti, egyént és közösséget egyaránt sújtó előítéletek terheivel is (még ma sem egyedi a "parasztok" és cigányok közötti kölcsönös ellenszenv).

Mit jelenthet egy cigány család életében az iskola? Egy idegen közeget, ahol a gyermekük idegen emberek hatására többé-kevésbé mássá válik, mint ők. A számos iskolai hatás közül a gyerekekkel közvetlenül foglalkozó pedagógusé a domináns. Ha egy pedagógus eljut oda, hogy a gyerekek a kedvéért megtesznek olyat is, amihez valójában nincs kedvük, nyert ügye van. Komoly érzelmi kötődés ez, hiszen szabadságáról kell jelentős mértékben lemondania egy, a számára valójában nem érthető cél miatt.

A családok zöme addig a pontig, amíg csemetéjük "kézzel fogható" haszonért jár iskolába - megtanul írni, olvasni, számolni -, igyekeznek támogatni bennünket. Nem élnek meg komoly gondként azt, hogy gyermeküknek egy-egy új szokása, igénye jelenik meg (pl. higiéniai igények).

Iskolánknak valóban speciális a kapcsolatrendszere az idejéről cigány gyerekek családjával. Megítélésem szerint az az alapvető különbség egy átlag általános iskolához képest, hogy mi lényegesen toleránsabbak vagyunk: nem akarunk velük egyszerre nagyot léptetni, képesek vagyunk szokásaik egy részét elfogadni, tudomásul venni. Azt hiszem, egy kívülállóknak első pillantásra meglepő lehet egy iskolai farsangunk vagy kulturális vetélkedőnk, ahol szép számmal jelennek meg cigány emberek rokongyerekek szereplésére (ez nem egy esetben cigány táncok, énekek előadását jelenti).

Az iskolánkba járó cigány gyerekek családjait - ahogy a bánásmódnál is utaltam rá - durván két csoportra oszthatjuk: - a hagyományos formát utánzó életvezetésűekre, és - a társadalmi asszimilálódásra törekvőkre. Ha elfogadjuk az első csoport megnevezését, logikusan adódik a kérdés: miért csak "utánzó" ez az életforma?

Tapasztalataim szerint ez több okra vezethető vissza. A legfontosabb ok, hogy kerületünkben nincsenek elszigetelt életterek. Akarva-akaratlanul naponta kapcsolatba kerülnek a cigány és nem cigány családok az utcán, a boltokban, az iskolákban stb., és így spontán módon hatnak egymásra.

IV.

MÁRIA ÉS JÁNOS

Ha néhány évtized elég volt ahhoz, hogy az emberiség eljusson a csillagháború fenyegetéséig, akkor nekünk, pedagógusoknak, családgondozóknak a "nemzet napszámosaként" legalább kissé fel kellene emelni a cigányságot az emberi életvitel olyan fokára, ahol a mostani és eddigi megalázottsága, gyakori cserbenhagyottsága megszűnik, és képes teljes értékű társadalmi életre a saját képessége, igénye szerint, ahogyan a többi millió állampolgár.

J. Mária, 1. osztály

8 éves

A bizonyítványkiállítás ideje, helye: Budapest, 1965. június 12. 1-2. csatl. kiegészítő osztály.

Született: Bp., 1957. február 09.

Anyanyelve: magyar

Anyja: V. Szeréna, alk. munkás

Apa: Z. Ferenc, s.munkás

Magatartás:	4 jó
Olvasás:	1 elégtelen
Írás:	1 elégtelen
Beszédfejlesztés:	1 elégtelen
Számolás-mérés:	1 elégtelen
Testnevelés:	2 elégséges
Munkára nevelés:	1 elégtelen
Tanulm. átl.:	1

V.

A D. CSALÁD

"A Gabika hülye, a Juditka kurva, a fiúk nem számítanak. Az Ilonka meg a P.-ék cselédje."

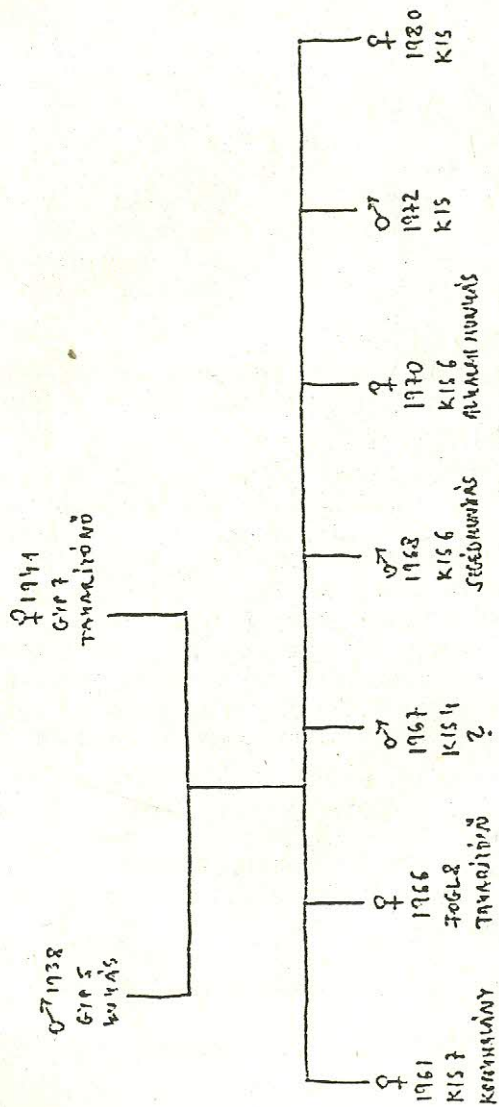
A D. családot 1966 szeptemberében ismertem meg, mert elsőszülött gyermeküket D. Ilonkát akkor helyezték át iskolánkba.

Amikor ott helyettes igazgató voltam, én váltig tagadtam az értelmi fogyatékoság örökletes voltát, és első-sorban a méhen belüli sérülésnek, illetve a kora gyermekkorban elszenvedett anyagcserezavarának, illetve légzési zavarnak a következtében beállt organikus sérülés következményének tartottam az értelmi fogyatékoság jelentős részét. Másrészt eddig fel nem tárt védekezési mechanizmusnak a személyiség részéről, hogy az őt körülvevő érthetetlen világ előtt a lelki személyiség kapujával lezárva támadható felületét - értelmi fogyatékos teljesítményt nyújt.

Ezért kollégáim, akik váltig erősködtek, hogy az értelmi fogyatékoság döntő többsége örökletes, mindig mint a "kivont kardot" hozták azokat a gyerekeket elém, akiknek apját és anyját, az apját vagy az anyját is tanították, mintegy bizonyágtételül, hogy: "Na, lásd, figyelj ide, ezek örökletesek!"

Ez a család ezért nagyon emlékezetes számomra.

Az első benyomás: Az anya láthatóan "rendbe hozta" magát és a gyermekét, amikor bejött az iskolába. Alacsony szociokulturális milióból érkezett, szegényesen, de nagyon tisztán öltözött, egyértelműen cigány nő, de nem a "Cinka

GYF, KIS, JECÓ - LEKÖVETÉSEK
 SZÁMMAL - VÉŐZETISÉG
 SZÁM NÉLŐL - MÉG DÁR

Pannák" szépségével és a rétegekultúra öntudatával rendelkező cigány nő, hanem a megtörtek, megalázottak, a be nem fogadottak fénytelen szemével.

Nagyon tisztességtudó, nagyon gyermeki és nagyon nem felnőtt módon próbált eleget tenni az iskola követelményeinek. Mindent megköszön, mindent megígér, és nem tesz eleget semmilyen kérésnek, amit az iskola támaszt vele és gyermekeivel szemben, hiszen ezek az elvárások messze meghaladják a képességeit, szokásrendszerét és tevékenységi körét.

Ilonka

Az anyakönyvek adatai szerint tanévvesztés nélkül haladt végig, egészen a kiegészítő iskola 7. osztályáig, nagyon kevés, igazolt hiányzással. Az 1983-as tanévben szociális okokból a szülők felmentését kérték, amihez természetesen hozzájárultunk, mert összesen egy kereső - az apa -, és ekkor négy kiskorú gyermek volt a családban. (Illetve Ilonkával együtt öt, mert addigra már megszületett Gabriella 1966-ban, Lajos 1967-ben, Jecó 1968-ban és Judit 1970-ben. Utána még született két gyermek, Árpád 1972-ben és Amália 1980-ban.)

Ilonka minden előzetes elképzelésünk ellenére valóban elment dolgozni. Elképzeléseinket a gyakorlat szülte, mert az volt a tapasztalat, hogy a nyolc osztály befejezése nélkül, ha nem éri el a 16. életévét, valójában nem áll munkába, mert a munkáltatót különböző jogi előírások kötik (30 napos szabadság, éjszakai műszakba nem beosztható, befejezett 8. osztály esetén továbbtanulási kedvezmé-

mert az anya olyan beszűkült tudattal orientálódott a leánygyermek felé, hogy nem tartom kizártnak, hogy értelmi fogyatékosága, egész keserű és szinte elviselhetetlen életútja, és beszűkült tudata nem kényszerítette volna-e őt valóban a gyermekgyilkosi cselekedetre.

Összegezve: A D. családot huszadik éve ismerem. E két évtized tapasztalatai alapján állíthatom, hogy ha ritkán is, de van familiáris értelmi fogyatékoság. E családban az apa is és az anya is vitathatatlanul értelmi fogyatékos. Mind a hét gyermekük kiegészítő iskolában kezdte el tanulmányait, közülük kettő foglalkoztató iskolába való, önálló életvezetésre alkalmatlan, közép súlyos értelmi fogyatékos. Életvezetésük, életmódjuk olyan mértékben önsorsrontó, hogy meggyőződésem, hogy intézményesített, felnőtt korra is kiterjedő család gondozás nélkül készségeik, képességeik és modell hiánya miatt képtelenek a társadalmi elvárásoknak megfelelni.

OKTATÁSKUTATÓ
INTÉZET